

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อุบัติเหตุหรืออุบัติภัย มีความสำคัญเป็นที่ระรึกในระดบัโลก องค์การสหประชาชาติ ได้วางโครงการรณรงค์ ให้ปี พ.ศ. 2533-2542 เป็นทศวรรษแห่งการลดความสูญเสียจากสาธารณภัย หรือ International decade for natural disaster reduction (IDNDR) ทั้งนี้เนื่องจกัว่าภัยธรรมชาติดังกล่าว เป็นตัวถ่วงนโยบายสุขภาพดีถ้วนหน้าในปี 2543 ดังนั้น ในปี 2534 องค์การอนามัยโลก จึงเฉลิมฉลองวันอนามัยโลกด้วยคำขวัญที่ว่า Should disaster strike-be prepare (อนันต์ ตันมุขยกุล,2536)

ในประเทศไทยหลังจากที่ได้เริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกตั้งแตปี 2504 เป็นต้นมา พบว่าโรคบาดเจ็บหรืออุบัติภัยเพิ่มสูงขึ้นทุกปี จนกลายเป็นสาเหตุการตายอันดับหนึ่งตั้งแตปี 2512 เป็นต้นมา (วิจิตร บุญยโหดระ,2530) แม้ว่าตั้งแตปี 2532 ถึง ปัจจุบันสถิติการตายจากอุบัติเหตุและอาการเป็นพิษจะเป็นอันดับสองรองจากโรคหัวใจ แต่เมื่อพิจารณาจากอัตราตายต่อประชากรหนึ่งแสนคน ตั้งแตปี 2532 ถึง 2536 พบว่าปีพ.ศ. 2532 มีอัตราตายต่อประชากรหนึ่งแสนคนเท่ากับ 35.1 จากนั้นอัตราตายเพิ่มขึ้นทุกปี จนกระทั่งปี พ.ศ. 2536 อัตราตายต่อประชากรหนึ่งแสนคนเท่ากับ 52.7 ซึ่งคิดเป็นจำนวนผู้เสียชีวิต 30,599 คน (สถิติ สาธารณสุขปี พ.ศ. 2536) เห็นได้ว่าอุบัติเหตุยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้ลายสุขภาพของประชาชนที่สำคัญยิ่ง

เมื่อเกิดอุบัติเหตุขึ้น หน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน เป็นด่านแรกของโรงพยาบาล ในการให้บริการรักษาพยาบาล แก่ผู้ป่วยที่บาดเจ็บจาก อุบัติเหตุและมีอาการเจ็บป่วยกระทันหัน ที่อยู่ในสภาวะฉุกเฉินและวิกฤติ ต้องการการช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน (Jenkins,1978) ดังนั้นพยาบาล หน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน เป็นผู้ที่รวมการพยาบาลในทุกสาขาเข้าด้วยกันในการปฏิบัติงาน เนื่องจากลักษณะงานประกอบไปด้วย ผู้ป่วยทั้งอายุรกรรม ศัลยกรรม มารดา-ทารก จิตเวชและชุมชน (Budassi and Barber, 1981) สมาคมพยาบาลฉุกเฉินแห่งอเมริกา (1975 อ้างใน Jacob และ Bennett, 1983: 827) ได้กล่าวถึงกรพยาบาลฉุกเฉินว่า เป็นการให้การพยาบาลผู้ป่วยแต่ละ

คนในทุกกลุ่มอายุ ที่มีความเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งยังไม่ได้รับการวินิจฉัย และ อาจต้องการความช่วยเหลือทันที การให้การพยาบาลอุบัติเหตุและฉุกเฉินกระทำโดย ไม่ทราบ กำหนดการ (unscheduled) อาจเกิดขึ้นในสถานที่ต่างๆ เช่นหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน หน่วยเคลื่อนที่ เป็นต้น ลักษณะการปฏิบัติงานเป็นแบบเฉพาะการณ์ (episode) ช่วยเหลือ เบื้องต้น อย่างฉับพลัน จากแนวคิดที่กล่าวมาจะเห็นว่า การให้การพยาบาลอุบัติเหตุและฉุกเฉินมี ลักษณะแตกต่างจากการให้บริการในแผนกอื่นๆ ของโรงพยาบาล

ดังนั้นการให้การพยาบาลอย่างมีประสิทธิภาพต่อผู้ป่วยที่ได้รับอุบัติเหตุและเกิดภาวะ ฉุกเฉิน จึงมีความสำคัญต่อผู้รับบริการเป็นอย่างยิ่ง ในด้านร่างกาย การขาดออกซิเจน การเสีย เลือดนานเกินควร อาจทำให้ผู้ป่วยตาย อวัยวะที่ขาดหากเก็บรักษาอย่างถูกวิธี ก็พร้อมที่จะต่อใหม่ ได้ ทำให้ลดความพิการ เป็นต้น ในด้านจิตใจผู้รับบริการ มีความวิตกกังวลฟุ้งซ่าน ไปต่างๆ นานา ดังนั้น เกิดความต้องการในระดับสูงต่อบริการที่รวดเร็ว ถูกต้องและฉับไว (ศรีวงศ์ หนะวา นนท์ , 2536) ในด้านเศรษฐกิจ จากการศึกษาของคณะวิจัย จอห์น ฮอปกินส์ ซึ่งทำการศึกษาใน ประเทศบราซิล พบว่า การสูญเสียจากอุบัติเหตุยานั้นเปรียบเสมือนภูเขาหน้าแข็ง ส่วนที่มองเห็นหรือค่า สูญเสียโดยตรงเพียงร้อยละ 6 แต่ส่วนที่จมอยู่ในน้ำซึ่งมองไม่เห็น ได้แก่ค่าสูญเสียทางอ้อม เป็นค่า สูญเสียจากการตายร้อยละ 2.3 จากการบาดเจ็บร้อยละ 68.7 (Dc codes,l. อ้างถึงในวิจิตร บุญยโศตระ, 2530) ดังนั้นการให้การพยาบาลอย่างถูกต้อง ทันท่วงที จะช่วยลดความพิการและ อันตรายที่จะเกิดแก่ผู้ป่วยได้ และไม่ทำให้ผู้รับบริการเสียค่าใช้จ่ายเกินควร พยาบาลอุบัติเหตุและ ฉุกเฉินเปรียบเสมือนกระดูกหลัง (back bone) ของหน่วยงาน เป็นผู้ประคับประคองงาน ให้เป็น ไปอย่างเรียบร้อยมีประสิทธิภาพ หากปราศจากพยาบาลแล้ว หน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินก็ไม่สามารถให้บริการ ผู้ป่วยได้ดังที่ควร (Fincke,1978)

ลักษณะงานของบริการพยาบาลผู้ป่วยอุบัติเหตุและฉุกเฉินเป็นบริการที่จัดขึ้นสำหรับ บริการผู้ประสบอุบัติเหตุและเจ็บป่วยอย่างเฉียบพลัน ในหลากหลายสาขาซึ่ง ต้องการความช่วยเหลือที่รวดเร็ว ถูกต้องและปลอดภัย อาศัยทักษะในการคัดกรองผู้ป่วย การตรวจสอบ ขณะเดียวกันต้องมีทักษะในการดูแลระยะวิกฤติและทักษะในการดูแลฉุกเฉินเฉพาะอย่างด้วย (มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช, 2535) พยาบาลในหน่วยนี้จึงต้องได้รับการฝึกฝน เพื่อช่วยชีวิตผู้ป่วยได้เป็น อย่างดี โดยเฉพาะการประเมินสภาพการเจ็บป่วย และภาวะเฉียบพลัน ตลอดจนถึงขั้นตอนการ ปฏิบัติการช่วยชีวิตและการช่วยเหลือบุคคลทั้งคน ในภาวะฉุกเฉินได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Jenkins,1978) และส่งนใหญ่เป็นบริการที่รัฐจัดให้แก่ประชาชน หากพยาบาลไม่มีสมรรถนะหรือมี

สมรรถนะไม่เพียงพอ อาจทำให้การทำงานของทีมนล้มเหลว ซึ่งเป็นเหตุให้ผู้ป่วยได้รับความเจ็บปวดหรือทุกข์ทรมานที่ไม่สมควร หรืออาจถึงแก่ชีวิตได้ เนื่องจากการทำงานร่วมกันระหว่างแพทย์และพยาบาลเป็นสิ่งจำเป็น พยาบาลจึงควรมีความพร้อมในการช่วยเหลือผู้ป่วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาตัวประกอบที่สำคัญของสมรรถนะพยาบาลวิชาชีพหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน ในโรงพยาบาลของรัฐ
2. เพื่อศึกษารายการสมรรถนะที่อธิบายตัวประกอบของสมรรถนะพยาบาลวิชาชีพหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน ในโรงพยาบาลของรัฐ

ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษา เฉพาะตัวประกอบสมรรถนะ ของพยาบาลวิชาชีพ หน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินในโรงพยาบาลของรัฐ ที่มีจำนวนเตียง 100 เตียงขึ้นไปเท่านั้น
2. สมรรถนะของพยาบาลวิชาชีพหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน ในโรงพยาบาลของรัฐที่จะศึกษา เป็นสมรรถนะด้านการประเมินอาการ ด้านการวางแผนการพยาบาล ด้านกิจกรรมการพยาบาล ด้านวิชาการ ด้านกฎหมายและจริยธรรม ด้านการบริหาร ด้านลักษณะผู้นำ
3. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็น พยาบาลหัวหน้าหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน และพยาบาลวิชาชีพหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินในโรงพยาบาลของรัฐที่กำลังปฏิบัติหน้าที่อยู่ในปี พ.ศ.2540 และมีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 1 ปี จำนวน ประมาณ 1,317 คน

ข้อตกลงเบื้องต้น

ความแตกต่างด้านสังกัด เวลา และสถานที่ในการตอบแบบสอบถามของประชากร ไม่ส่งผลต่อการประเมินของผู้ตอบในแต่ละข้อกระทง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

พยาบาลวิชาชีพหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน หมายถึง พยาบาลซึ่งสำเร็จการศึกษาจากหลักสูตร พยาบาลศาสตร์ในระดับปริญญาตรี ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบวิชาชีพพยาบาลและผดุงครรภ์ขั้นหนึ่ง ปฏิบัติงานในหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน

โรงพยาบาลของรัฐ หมายถึง โรงพยาบาลในสังกัดของรัฐบาล ได้แก่ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย ทบวงมหาวิทยาลัย ที่มีจำนวนเตียงในการรับผู้ป่วยมากกว่า 100 เตียงขึ้นไป

สมรรถนะของพยาบาลวิชาชีพหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน ในโรงพยาบาลของรัฐ หมายถึง การแสดงออกซึ่งความสามารถในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ รวมทั้งคุณสมบัติเฉพาะสำคัญที่จะเอื้อให้การทำงานมีประสิทธิภาพ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาโดยจำแนกสมรรถนะออกเป็น 7 ด้านดังนี้คือ

1. สมรรถนะด้านการประเมินอาการ
2. สมรรถนะด้านการวางแผนการพยาบาล
3. สมรรถนะด้านกิจกรรมการพยาบาล
4. สมรรถนะด้านวิชาการ
5. สมรรถนะด้านกฎหมายและจริยธรรม
6. สมรรถนะด้านการบริหาร
7. สมรรถนะด้านลักษณะผู้นำ

สมรรถนะด้านการประเมินอาการ หมายถึง การแสดงออกของพยาบาลวิชาชีพหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน ในการสามารถรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับการบาดเจ็บหรือเจ็บป่วย และการวิเคราะห์ข้อมูลและคาดคะเนสาเหตุของอาการ เบื้องต้น

สมรรถนะด้านการวางแผนการพยาบาล หมายถึง การแสดงออกของพยาบาลวิชาชีพหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน ในการระบุนความผิดปกติหรือปัญหาที่เกิดขึ้น ของผู้รับบริการ โดยใช้กรอบแนวคิดทางการพยาบาล รวมทั้งการจัดเตรียมผู้ป่วย กิจกรรมพยาบาล อุปกรณ์ให้พร้อมสำหรับการรักษาต่อไป

สมรรถนะด้านกิจกรรมการพยาบาล หมายถึง การแสดงออกของพยาบาลวิชาชีพหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน ถึงความสามารถ ทักษะในการกระทำกิจกรรม ทางด้านการรักษาพยาบาล ตามแผนการรักษาของแพทย์ และแผนการพยาบาล

สมรรถนะด้านวิชาการ หมายถึง การแสดงออกของพยาบาลวิชาชีพหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน ในการสามารถให้ความรู้ การศึกษาความรู้ทั้งในสาขาของตนและสาขาอื่น การ

ใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อความหมายกับผู้รับบริการ การใช้คอมพิวเตอร์เบื้องต้น รวมทั้งการประยุกต์ใช้ความรู้ในการปฏิบัติงาน

สมรรถนะด้านกฎหมายและจริยธรรม หมายถึง การแสดงออกของพยาบาลวิชาชีพหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน ในการรักษาสีทริชของตนเองและผู้ป่วย ความรอบคอบในการบันทึกหลักฐาน การให้ความช่วยเหลือผู้รับบริการตามควรแก่มนุษยธรรม

สมรรถนะด้านการบริหาร หมายถึง การแสดงออกของพยาบาลวิชาชีพหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน ในการวางแผน การจัดระบบงาน การควบคุม ทรัพยากรบุคคล เครื่องมือ เครื่องใช้ ให้เป็นไปตามนโยบายของหน่วยงาน

สมรรถนะด้านลักษณะผู้นำ หมายถึง ท่าทีการแสดงออกของพยาบาลวิชาชีพหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน ในพฤติกรรมบริการที่ดี การปฏิบัติงานโดยมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความสามารถชักจูง โน้มน้าวใจคน และการสามารถปรับตัวกับสภาพงานที่เครียด หลากหลาย ปริมาณงานไม่แน่นอน

ตัวแปร หมายถึง ข้อกระทง (item) ในแบบประเมินสมรรถนะพยาบาลวิชาชีพหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินในโรงพยาบาลของรัฐ ซึ่งประเมินได้ 5 ระดับ คือ

- 1 หมายถึง ไม่สำคัญ
- 2 หมายถึง ค่อนข้างสำคัญ
- 3 หมายถึง สำคัญ
- 4 หมายถึง สำคัญมาก
- 5 หมายถึง สำคัญมากที่สุด

ตัวประกอบ หมายถึงกลุ่มตัวแปรที่มีน้ำหนักเท่ากับ 0.35 ในแต่ละตัวประกอบ หลังจากหมุนแกนแบบอโรทอนอล (orthogonal) แล้ว

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ด้านบริหาร

1.1 เป็นแนวทาง ในการจัดเตรียม ทรัพยากร แต่งตั้งพยาบาล เข้าปฏิบัติงาน ในตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพ หน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน

1.2 เป็นแนวทาง ในการประเมินผล การปฏิบัติงาน ของพยาบาลวิชาชีพ หน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน

1.3 เป็นแนวทางในการกำหนดและปรับปรุงมาตรฐานการพยาบาล ในหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินให้สอดคล้องกับพยาบาลวิชาชีพผู้ปฏิบัติงาน

2. ด้านบริการ

2.1 เพื่อให้พยาบาลวิชาชีพ หน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน ในโรงพยาบาลของรัฐ มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสมรรถนะที่สำคัญในการปฏิบัติงานของตน

2.2 เป็นแนวทางในการพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน ในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ด้านวิชาการ

3.1 เป็นแนวทาง ในการปฐมนิเทศ พยาบาลวิชาชีพ ผู้ได้รับการบรรจุแต่งตั้งให้ประจำการในหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน

3.2 เป็นแนวทาง ในการจัดการฝึกอบรมเพิ่มเติม เพื่อเพิ่มพูนสมรรถนะที่สำคัญของพยาบาลวิชาชีพหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน ในโรงพยาบาลของรัฐ